
A kultúra közös ügyünk - Jó gyakorlatok

IV.

Kendereskert az élő hagyomány közösségi tere

Hajdúnánás közösségépítő gyakorlata a helyi gazdaság fejlesztésében és a helyi társadalom megerősítésében is ösztönzőleg hat. Megteremtették a Nánási Portékát, helyi fizető eszközt vezettek be, a Bocskai Koronát. A nánási szalmafonás újratanítása kiemelten sikeres volt, így lett a település az „Aranszalma városa”. Kendereskert egy egészen különleges közösségi tér a városban, ahol a hagyományos gazdálkodás és -életmód együtt jelenik meg. Ebben a térben megélhető a város természeti környezetének szépsége, sőt színvonalas események helyszíne is. Erről kérdezte Szólláth Tibor polgármestert Angyal László, Hajdú-Bihar vármegyei igazgató.

Angyal László (A.L.): A közösségépítésre Hajdúnánason rengeteg példát találhatunk. Ennek oka az is lehet, hogy a településen a közös gondolkodásnak is van előzménye.

Szólláth Tibor (SZ.T.): Az itteni parasztpolgári világnak évszázados hagyományai vannak. A Hajdúságban demokratikus körülmények között, maguk közül választották a vezetőket, és a református világ logikáját követve alakították ki a közösségi életet, iskolákat, templomokat építettek. Rengeteg civil szervezettel büszkélkedhettünk, nagy hagyományokra visszatekintő kulturális és közösségi élet folyt a településen, ennek jelei és nyomai mai napig megmaradtak, ezekre próbáltunk építeni.

A.L.: Úgy gondolom, Hajdúnánás sok szempontból kiemelkedő és példaértékű. A közművelődés területén a modellváltás koncepcionális változást hozott. Mesélnél erről?

SZ.T.: Beke Pál, akit barátomnak nevezhettem, nagy hatással volt ránk. Vele beszélgetve szóba jött, hogy a település múltját hogyan lehetne élővé tenni. Ez egy hagyományos innováció, aminek az a lényege, hogy a hagyományos értékeinket hogyan lehet úgy éltetni a jelenben, hogy azok megállják a helyüket a változó világban. Úgy döntöttünk, hogy legyen egy kis „inkubátorház”-unk, ami a közösségeknek ad otthont. Az volt a cél, hogy minél több közösség otthontra találjon benne. Mi csak a lehetőséget adtuk meg nekik, hogy együtt legyenek, nem szoltunk bele abba, hogy mit csinálnak. Néha a bőség zavarával szenvedünk, lassan kinövik a közösségek a házat.

A.L.: Bemutatnál néhány jógyakorlatot?

SZ.T.: Bármibe is kezdtünk, az mind értelmezhető közösségépítésként is. Amikor fejlesztési tervekben gondolkodtunk, nem négy-öt ember ötletelt, hanem száz-százötven embert hívtunk meg az iskolaigazgatótól a nyugdíjasklub vezetőjéig és együtt gondolkodtunk azon, hogy milyen városban szeretnénk élni. A Nánási Portékával lett a mi márkánk. Helyi termelőket igyekeztünk segíteni azzal, hogy piacra juttatjuk a termékeiket. Gondolhatnánk arra is, hogy ezek a termelők igazából egymás riválisai, de mi összefogásra, együttműködésre ösztönöztük őket. Ezek az emberek közös bálákat szerveztek, elkezdtek összejárni és közösséget építeni. A Kendereskert nagyon romlott állapotban volt már, szerettük volna, hogy méltó legyen ahhoz az örökséghez, ahol található, így elkezdtük rendbe hozni. Hetekig csak a szemetet szedtük. Megálmodtunk ide egy látogatóközpontot kerttel és állattartó teleppel körülvéve. Fürdőváros vagyunk, úgy gondoltuk, hogy az ide érkező turistáknak programlehetőségeket nyújtunk, így nem messze a fürdőtől létrehoztuk ezt a központot, amihez egy olyan tanösvény vezet át, ami bemutatja, hogyan alakult át a kultúrtáj. A központban megismerhetik a város múltját, úgy szoktunk fogalmazni, hogy ez egy élő pásztormúzeum. A helyi fiataloknak is igazi kuriózum, különböző táborokat is szervezünk, szinte egész évben gyermekszivajtól hangos a Kendereskert. Illetve van két nagy eseményünk: a „tavaszi kihajtás” és az „őszi behajtás”. Egyedülálló az, amit mi itt Magyarországon őrzünk, ezért meg kell adni a méltó tiszteletet és megbecsülést. A központ nemzetközi rendezvényeknek is otthont ad. Nagyon szeretnek ide jönni, akár nosztalgizálni is, hiszen ez a kert mindig meghatározó helyszíne volt a közösség életének.

A.L.: Miben látod a Kendereskert közösségépítő erejét? Számomra ezek alapján a város kulturális identitásának jelképe.

SZ.T.: A nánásiak hagyományosan magukban hordozták ennek a térnek az erejét. A Hősös Ligete is ilyen, ami az első világháború során elhunytaknak állít emléket. Később majális parkká vált, majd a kétezres évek elején illegális hulladéklerakó helylé, amit az elmúlt évek során mi újra közösségi térré alakítottunk. A tér és a Kendereskert korábban is szerves részei voltak a város életének, emiatt a lakosok ösztönösen jól érzik itt magukat.

Citera együttessel a közösségért

Gáborjában a Kapunyitogató programnak köszönhetően hagyományörző citera együttes alakult, amely ma már egyesületként működik és a helyi kulturális élet motorja. Ezzel párhuzamosan a település fejlesztése is elindult, a közfoglalkoztatási program révén több üzem is létrejött, amelyekkel a helyieket visszasegítették a munkaerőpiacra és egyúttal helyi értékekből helyi termékek születtek. Ma már nincs elvándorlás Gáborjából. Erről beszélgetünk villáminterjúnkban Mezőné Nagy Gabriella közművelődési szakemberrel és Mező Gyula polgármesterrel.

R. Simor Katalin (R.S.K.): Gáborjában 2014-ben indult az a közösségi folyamat, ami jelenleg is tart és aminek köszönhetően szép eredményeket ér el a település. Gabriella, részese voltál ennek a kezdetek óta, hogyan indult?

Mezőné Nagy Gabriella (M.N.G.): Egy kapunyitogató alkalmával indult 2014 nyarán. Én már akkor is a közösségi életben dolgoztam közművelődési szakemberként, ami éppen a Nemzeti Művelődési Intézet által szervezett programmal vette ez kezdetét. Pontosan emlékszem a dátumra is, június 14-én volt a nyitó alkalom, mivel összesen két hetünk volt rá, hogy összehozzuk a régi citerazenekart, aminek én is tagja vagyok. Két hetünk volt az újraegyesülésre és egy produkció színpadra állítására.

R.S.K.: És ez olyan jól sikerült, hogy azóta is együtt vagytok és egyesületté alakultatok.

M.N.G.: Így van, hatan vagyunk tagjai és folyamatosan kapunk felkéréseket más településekről is.

R.S.K.: Polgármester úr, hogyan sikerült tőkét kovácsolni a településnek ebből az egyesületből?

Mező Gyula (M.GY.): Induláskor igen szegény volt ez a kis egyesület, még citerája sem volt mindenkinek, de a képviselő testülettel összefogva segítséget tudtunk nyújtani a tagoknak. Ahogy a feltételek javultak, szépen fejlődött az együttes is, napjainkra eljutottak oda, hogy minden eszköz a rendelkezésükre áll, több citerájuk, fellépőruhájuk is van, saját kisbuszuk, amivel tudnak fellépésekre menni, akár határainkon túlra is. Úgy gondolom, hatalmas lendületet kapott a falu és a kulturális élet is teljesen kivirágzott. Eljutottunk oda, hogy éves szinten több rendezvényünk van a faluban, ami a lakosság teljes egészét megmozgatja, a legkisebbektől a legidősebbekig.

R.S.K.: Ezzel párhuzamosan elindult egy gazdaságfejlesztő folyamat is a településen.

M.GY.: 2015-ben indult el a közmunkaprogram nálunk, aminek keretében több dolog is megvalósult. Van sеп- rű- és cirokkötőnk, rongyszőnyegkötőnk, kosárfonónk, tézsta üzemünk és mezőgazdasági programunk, amiben krumplit, hagymát, egyéb növényeket termesztünk, illetve fácánt, tyúkot és sertést nevelünk. Ez nagyon hasznos számunkra, hiszen nem kell a boltba szaladgálnunk, minden megvan helyben. Esetleg egy kis fűszert kell vennünk, ha azt is nem cserélem el valamelyik partnerünkkel.

R.S.K.: Hogy látja, ennek köszönhetően javult Gáborján népeségmegtartó képessége?

M.GY.: Igen, rengeteget fejlődött a település. 2014-ben 900-an voltunk, 2017-re 840-re lecsökkent a lakosságunk, majd ahogy kezdetét vette a fejlődés, ismét 900-an lettünk. Óvodásaink száma is 50 felett van. Mindent megteszünk azért, hogy ez így is maradjon és fejlődjön tovább.

R.S.K.: És eljutottak odáig, hogy nincs eladó ház a faluban.

M.GY.: Örülünk neki, hogy az elmúlt 2-3 évben minden eladó házunk elkelt és nagyon sok fiatal hazaköltözött, itt telepedett le. Ebben az önkormányzat is igyekszik segíteni nekik.

R.S.K.: A sok munkalehetőség vonzza az embereket a településre?

M.GY.: Hozzájárul ehhez a kulturális pezsgés is, illetve meghatározó, hogy az autópálya itt megy el mellettünk, így Debrecen húsz perc alatt megközelíthető. Egyre élhetőbbé vált a település, ami megtartja a fiatalokat. Olyan sok munkalehetőség nincs a faluban, viszont a környező településeken jelentős számban akadnak.

Helyi értékek: nem csak a múlt emlékei

Pótor Melinda a mátészalkai Minden, ami Szatmár-Bereg Egyesület elnöke, Keresztfalvi Lajos a Borsodnádasi Községi Ház és Könyvtár vezetője. Közös bennük komplex tapasztalatuk a kulturális alapú gazdaságfejlesztésben. Az alábbi értékek és kezdeményezések hozzájárulnak a települések imázsának és ismertségének gyarapodásához és inspirációt jelentenek a szakembereknek.

MINDEN, AMI SZATMÁR-BEREG

Mátészalkán egyesületet, irodát és üzletet építettek a helyi termékekre, illetve Szatmár-Bereg értékeire. 40-50 kézműves kistermelő érdekeit képviselik, helyi termékeket, a vármegye kulturális kincseit, hungarikumnak számító értékeit is meg lehet találni az ottani üzletben. Így található egyedi, helyi ajándékot könnyedén a szalkaiak, hosszú távon pedig az a cél, hogy országosan ismert és elismert brandet építsenek. De nem csak magukra gondolnak: az üzletben van egy vendég polc, amin más vármegyék különleges termékeit is be tudják mutatni. És nemcsak egyszerűen a polcra teszik azokat, hanem népszerűsítik is. A városbeliek nem értették eleinte a bolt ötletét, hiszen náluk is sokan készítenek saját lekvárt odahaza. Ők azzal érveltek, hogy egy helyen sok értéket tudnak megmutatni. A helyiek közül ma már sokan betérnek helyi sajtot, tejfölt venni. Ezekre a boltban nem tettek nagy árrést, hogy elérhetőek legyenek. Melinda mindenkinek azt üzeni: „Ha valakinek van egy álma és ott belül dobog a szíve ezért, akkor ne adja fel, akkor se, ha nehézségekbe ütközik. Merjünk nagyot álmodni, hiszen ez először nekünk is csak egy álom volt és hogy mi lett belőle, láthatják, ha eljönnek hozzánk Mátészalkára.”

MOLNÁRKALÁCS ÉS FESZTIVÁL

Borsodnádason korábban is jelentős volt a hagyományápolás, hagyományörzés, a paraszti kultúra és a betelepült gyári munkások indították el a molnárkalács sütést vagy gyártást, ami amire ma már egy fesztivál is épül. 1964-ben megalakult a lemezgyár és kialakítottak egy olyan eszközt, ami alkalmas a kalács sütésére. A gyár bezárását követően hanyatlott ez a hagyomány. A helyi iskola helytörténész tanára, Sági Tibor felfedezte hulladékgyűjtéskor, hogy a gyerekek rengeteg ilyen sütővasat cipeltek be. Ekkor mérték fel a gyerekek segítségével, hogy hány

háznál található ilyen eszköz: 168 féle sütővasat találtak. Nincs két egyforma sütővas, minden család egyedi mintát használt. Tibor felismerte, hogy ezt a hagyományt tovább kell éltetni és volt egy fogékony réteg, aki meg akarta tanulni ezt a mesterséget. Erre épült a fesztivál, ahol eredeti sütővasakkal készítik a kalácsot. A fesztivált levédjegyeztették, majd 2012-ben bekerült az UNESCO szellemi kulturális örökség jegyzékébe is. Napjainkban országszerte tartanak bemutatósütéseket, illetve gazdaságfejlesztő céllal már nagyüzemben is gyártják, jelenleg 25-30 üzletben megvásárolható. Lajos úgy látja: „Ha van egy olyan népszokás, amit fel lehet karolni és identitás megerősítő erővel bír, abba érdemes erőt és energiát fektetni. Mi egy elszegényedő település vagyunk, de nagyon jó közösségépítő erővel bírt ez a kezdeményezés, és nemcsak az a tudás, amit megszereztünk közben, hanem a közös cselekvés is. Biztatok mindenkit, hogy találja meg saját értékeit.”

(A cikk a Változások vonzásában műsor alapján készült.)

Nemzeti Művelődési Intézet

Érték. Közösség. Élmény.

nemzetimuvelodesiintezet

nmi.hu